

בס"ד

מרחשון תשפ"ז
מפטיר למה תאמר יעקב (ישעיה מ) א ס
ואל מי תדמיני ואשׁוה (ישעיה מ) ת

פרשת לך לך

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בענייני דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
בפרשת לך לך 126 פסוקים = כמוס
הלא הוא כמס עמדי חתום באוצרתי. (דברים לב לד) ח' אומות ניבא ירמיה פורענות עליהם. (הרוקח)
בפרשה מצוות עשה אחת למול כל זכר בן שמונת ימים (ספר החינוך)

מצות המילה - משרשי מן זה, לפי שרצה השם יתברך לקבוע בעם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו, אות קבוע בגופם, להבדילם משאר העמים בצורת גופם, כמו שהם מבדלים מהם בצורת נפשותם, אשר מוצאם ומוצאם איננו שוה. ונקבע ההבדל בגלת הזהב, לפי שהוא סבה לקיום המין, מלבד שיש בו תשלום צורת הגוף, כמו שאמרנו. והעם הנבחר חפץ השם יתברך להשלים תכונתו, ורצה להיות ההשלמה על ידי האדם ולא בראו שלם מבטן, לרמוז אליו כי כאשר תשלום צורת גופו על ידו, כן בידו להשלים צורת נפשו בהכשר פעולתיו. (ספר החינוך)

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדתיכם. (וי יב) לפי שמילה היא מצוה שמינית, עד עתה ז' מצוות, למנצח על השמינית. (הרוקח)
ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען. (יב ה) ואת כל רכושם אשר רכשו מקנה, וכן (יג ו) כי היה רכושם רב. ואת הנפש עבדים ילידי בית. עשו כמו קנו.
ואברהם קבד מאד במקנה בכסף ובהב. (יג ב) שיש לו קבועה רבה, ומי שיש לו כן – תנועתו כבדה. הלא תראה, כי 'כבוד' מגזרת כבד אכן (משלי כ ב) וקלון' מגזרת קל ברגליו (שמואל ב ב יח). והוא היה בעל מקנה רב, גם כסף וזהב הרבה היה לו. (א"ע)
שאלה – מנין היה לאברהם גם כן ממון מה היתה מלאכתו ומה סחרותיו וירושה מאבותיו לא היה לו כי אביו היה עושה צלמים ומוכרם כבמדרש (ב"ר לה יג) תרח עובד צלמים היה, ובפרט מדבריו של עבד אברהם כשהלך אצל בתואל אמר (כד לה) **ני-הנה ברך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ופקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמרים.** והיה מאכיל לכל באי עולם כפי רצונו שכן אמרו (ב"ר נד ו) **וישע אשל בבאר שבע** (כא לד) רבי נטמיה אמר אשל פנדק, שאל מה תשאל, עגולא. קפר, תמר, בעין. פירוש בשר יין ירקות אתה רוצה, והיה צריך ממון רב מאין היה לו לאברהם כ"כ ממון. ואם היה לו כ"כ ממון למה לא הניח לבנו ליצחק ואליבא דהראב"ע שפירש על פסוק **ונעשה לי מטעמים ואכלה** שיצחק בא לידי עוני בזקוניו.

תשובה – אברהם אבינו היה תיקון אדם הראשון שמשל על כל העולם כולו אפילו הכסף והזהב היה נכנע לו והיה נגלה לו המוצא שלו, כי לא נברא כל העולם אלא בשביל אברהם שנאמר (ב ד) **אלה תולדות השמים והארץ בהפראם** ודרשו חז"ל (ב"ר יב ח) בה"א בראם או באברהם והיה לוקח ממנו די סיפוקו כדי להאכיל לכל באי עולם כדי שיכירו יחודו של מקום, כי אברהם הוא כמו אדם הראשון והיה יודע מקום הכסף והזהב, לפי שבתחילה הראם הקב"ה לו כמו שנאמר במדרש על הפסוק (ג א) **והנחש הקה ערים.** (שפתי כהן)

ויקחו את לוט ואת רכשו בו אחי אברהם וילכו והוא יושב בסדום. (יד יב)
שאלה – וכי הרכוש הוא בו אחי אברהם? הוה ליה למימר ויקחו את לוט ואת רכשו.
תשובה – הכתוב בא להשכילנו הראשי תיבות רכשו בו אחי שהוא 'רבא'. לפי שכל הסכנות שסיכן אברהם עצמו לרדוף אחר הארבעה מלכים להציל את לוט. כתב הזהר (ה"א עט א) שזה היה בשביל שצפה ברוח הקודש שעתידי לצאת ממנו מלכות דוד ומשיח, ואז יהיה שמי' 'רבא' נמצא עשה אברהם זה בשביל 'שמי' 'רבא'. (אוצרות השל"ה בשם ליקוטי תורה שער הפסוקים יד)

ומלכי צדקה מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהו לאל עליו. (יד יח)
מלך שלם הוציא ר"ת משה. היו מדברים יחד דברים שהם הלכה למשה מסיני. לחם ויין כמו שנאמר (משלי ט ה) **לכו לחמו בלחמי ושתו ביינן** מסקתי. (רבינו אפרים)

אם מחוט ועד שרוף נעל ואם אקח מפל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברהם. (יד כג)
שאלה – מדוע יעלה על הדעת שמלך סדום יטען כן, והרי אברהם זכה בהכל מן ההפקר. ובכלל, מה שאומר לו מלך סדום תן לי הנפש והרכש קח לך וכי הוא צריך רשות לקחת את הרכוש? והרי כיון שזכה בו מן ההפקר ממילא הוא שלו. ועוד אם אברהם לא חשב לקחת את הרכוש מדוע נתן מזה מעשר למלכי צדק מלך שלם דכתיב (יד יח) **ויתן לו מעשר מפל.**
תשובה – אברהם אבינו סבר להשתמש בזה בעצמו ולא להחזירו לסדום, משום שהלכה היא שאין להחזיר אבדה לגוי (סנהדרין עו ב). אבל מלך סדום סבר שאין זו אבדה רגילה, אלא שאברהם הוא מציל מזוטו של ים, שאמנם יכול לקחת אבל לפניו משורת הדין יחזיר (שו"ע חו"מ רנט ס"ז), ולכן אמר תן לי הנפש והרכש קח לך. שאני מוחל לך. וכששמע את זה אברהם. היה מוכרח להחזיר את הכל, כדי שמלך סדום לא יטען אני העשרתי את אברהם. שיסבור שבלי המחילה שלו לא היה מחזיר ורק מחמת מחילתו הוא מחזיר, ונמצא שהוא גרם לעושר של אברהם, ולכן מיד החזיר את הכל. (שבענו מטובך) משום שהבטיחו הקב"ה ואברהם בממון, לא רצה שיתלה העושר בו, רק בהקב"ה. (מושב זקנים)

ועל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונקרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפ. (יז יד)
שאלה – מה הטעם שמכל חייבי כריתות מצות מילה ומצות קרבן פסח הם המצוות היחידות שהיבים עליהם כרת בביטול מצות עשה.
תשובה – לפי שאנחנו היינו עבדים לפרעה במצרים, ובו כלילה שיצאנו מעבדות לחירות נעשינו עבדים לו יתברך שמו. אם כן היה מקום ע"פ התורה לטבול לשם חירות, וח"ו היינו יוצאים גם מעבדות ה' יתברך, שהוא כביכול הרב שקנה אותנו מיד פרעה, על כן נצטינו בחצי הלילה הראשון במצות פסח ומילה, ועי"כ נעשינו עבדים לו יתברך שמו לעבדו בכל מצותיו וחוקותיו כל ימות עולם אנו ובנינו עד עולם. ומי שעובר על ב' מצוות הללו ח"ו הוא רוצה להעביר מעליו כל חוקי התורה, כי רע בעיניו שקיבלנו על עצמנו בשעת היציאה להיות לו לעבדים. ע"כ ב' המצוות הללו הם בעונש כרת תחת אשר הוטב בעיניו להכרית ולהפריד עצמו מעבודתו יתברך, ונקרתה הנפש ההוא כיון שבדעתו לחדול לעולם מעבודתו יתברך שמו. (בני יששכר ניסן מאמר ד ט)

נִיּוּצָא אֹתוֹ הַחוּצָה נִיאָמַר הֵבֵט נָא הַשְׁמִימָה וּסְפֵר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם נִיאָמַר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זִרְעָךָ. (טו ה)

פרש"י – דבר אחר: הוציא מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים. וזהו לשון "הבטה". מלמעלה למטה (בראשית רבה מדיב)

שאלה – לאיזה צורך הגביהו למעלה מן הכוכבים. ואפשר לראותם גם מלמטה. **ועוד** מהו דמיון הכוכבים לישראל. והרי כבר המשילו לעפר הארץ **תשובה** – הכוכבים הנראים כבר ספרים והן אלף וכו"ב (1022) כדמפרש להרמב"ם יס"ח פ"ג ה"ח אבל כשעולים למעלה רואים שיש עוד רבבות כוכבים שאינם נראים למטה ואז אי אפשר לספורם ולכן הגביהו למעלה מהכוכבים שיראה שאין להם מספר ואי אפשר לספורם.

דמיון הכוכבים לישראל – לפי שגם ישראל אינם קבועים שמוסיפים מעשים טובים, ויש ששוקלים כנגד כמה כמו שמצינו שמשה רבינו שקול כנגד כל ישראל (מכילתא אז ישיר) ויאיר בו מנשה שקול כרובה של סנהדרין (סנהדרין מד). וכן אבישי בו צרויה (ברכות סב): וכן ישעיה הנביא דאמרין (סנהדרין קג): **וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה** (מ"ב כא) שקולה נשמה של צדיק אֶחָד כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כּוֹלָו. כמאז דאמר ישעיה הרג. וכן אמרו (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ח) בלוי בו ססי שהיה חביב ככל העולם. (טעמא דקרא)

וספר הכוכבים – לא בשביל ריבוי הבטיחו כאו שהרי כבר המשילו ריבוי זרעו לעפר הארץ אלא הוסיף כאו שהיו הרבה אנשי מעלה שיאירו ככוכבים. ולא כמו שפחד וירא פן יהיו פחותי ערד. **אם תוכל לספר אתם** – דאע"ג שיש בכל אוה"ע אנשי מעלה ומאירים לעמם ככוכבים אבל מעט היו אז לפי ערד ההמו. משא"כ זרע אברהם יש גדולי מעלה יותר מערד ההמו כמש"כ (דברים יז) **לא מרבכם מפל העמים.** (העמק דבר) **מניין שאין מזל לישראל?** שנאמר: 'ויוצא אותו החוצה'. אמר אברהם לפני הקב"ה: רבש"ע. 'בו ביתי יורש אותי'. אמר לו: לאו 'פי אם אשר יצא ממעי'. אמר לפניו: רבש"ע נסתפלת באיצטגנינות שלי. ואיני ראוי להוליד בו. אמר לו: צא מאיצטגנינות שלך. 'שאיין מזל לישראל'. (שבת קנו.) **שאלה** – כיצד טעם אברהם טענה זו המבוססת על מראה חזוי הכוכבים והמזלות בו בזמן שהוא זכה לשמוע הבטחה שיצאה מפי ה' יתברך האומר לו **כה יהיה זרעך**. וכן אמר לו **אשר יצא ממעיך**. וכי לא האמין בכך ח"ו.

תשובה – אין כל ספק שהאמין אברהם בתמימות להבטחת ה'. ברם על פי ההסתכלות באיצטגנינות הבין שבכדי שתתקיים הבטחת השי"ת זקוק הוא שיעשה גם בעבורו. ואולם בדרך הטבע ברור לו כי אין ההבטחה יכולה להתקיים. על כן טעם אברהם להקב"ה: רואה אני כי איני ראוי בטבעי להוליד בו. אם תעשה לי גם הרי יתמעטו זכויותי כפי שלימדוני חז"ל (שבת לב). אם עושינו לו גם מנפין לו מזכויותיו. מאי קראה? 'קטנתי מפל הסודים ומפל האמת'. פרש"י – נתמעטו זכויותי על ידי הסודים והאמת שעשיתי עמי. על כך השיב לו הקב"ה: 'שאיין מזל לישראל כלומר אברהם נמצא למעלה מהטבע לגביו שום דבר אינו חשוב בגדר נס, מאחר והמזל הטבעי אינו שולט עליו כלל. רק מי שנמצא תחת שליטת הנהגת הטבע הוא זה שראוי לחוש פן ינכו מזכויותיו. (בניהו – שבת קנו.)

א"נ – הכוונה שע"י תפילה וזכות משתנה המזל. והיינו הפירוש 'ויוצא אותו החוצה' – שהוציאו חוץ לאיצטגנינות. ובמ"ר איתא שאמר אברהם לפני הקב"ה המזל דוחקני ואומר לי אברם אין אתה מוליד. אמר לו הקב"ה. הן כדברך, אברם אינו מוליד, אברהם מוליד. והנה זה פלא. שהרי ישמעאל נולד לו עוד בהיות שמו אברם. וע' בנמוקי רמב"ן. ונראה ע"פ המבואר בקדושינו ס"ח ב' ו'לד שפחה הולד כמותה. כלומר שפחה שילדה מישראל הולד מתייחס אחריה. ולפי"ז היה ישמעאל מתייחס אחר הגר השפחה ולא אחר אברהם. וא"כ י"ל דכוונת אברהם היתה שיוולד בן שיתייחס אחריו, ומי שהזרע מתייחס אחריו נקרא שיש לו תולדות. משא"כ מי שאין זרעו מתייחס אחריו נקרא שאין לו תולדות. וזה כלול בדברי אברהם שאמר בשם המזל שאינו מוליד – שיתייחס אחריו, דהיינו שיוולד בן משרה, ואמר לו הקב"ה אברם אינו מוליד ביחוס, אברהם מוליד. (תורה תמימה)

והאמו בי-הוה ויחשבה לו צדקה. (טו ו) **צדקה** בגימטריא מאתיים חסר אחת (199) ושנינו במסכת פאה (פ"ה מ"ח) היו לו מאתיים חסר דינר. אפלו אלף נותניו לו פאחת. הרי זה יסל. ואברהם אע"פ שהיה **כבד מאד במהנה בכסף ובזהב** הואיל והוא חסר בן חשבה כמו צדקה שחסר אחת שנוטל ואינו בכלל מי שאוכל עולמו בחייו וקיבל שכרו. וע"פ זה אפשר לפרש **ויחשבה לו צדקה** בין לאברהם בין להקב"ה. (שפתי כהן)

ויאמר א-דני י-הוה במה אדע כי אירשנה. (טו ח) **שאלה** – למה שאל אות על הארץ ואילו על הבנים לא שאל אות.

תשובה – לפי שעל הבנים היה מוחזק בעצמו שהיה צדיק וראוי לכך לקיים הבטחתו. **ועוד** שהוא דבר העתיד לראותה בגופו. אבל ירושת הארץ צריך היה לאות לפי שלא היה עתיד לראותה בגופו ועל דבר שאין אדם עתיד לראות צריך אות. (גימורי הרי"ה, פני דוד) **א"נ** אחר ששמע שהבטחה זאת אינה מצד החסד והצדקה רק מצד הזכות. אם כן אין לו לבטח שתתקיים בידו מתנת הארץ רק בעוד יהיה לו זכות לפני ה'. הלא אם אחטא או יחטאו בני תפסק ירושת הארץ. **במה אדע** אני מבקש לדעת במה **אירשנה**. מה הם המעשים שאצטרך לזה להבא. שיאריך הזכות הזה גם לעתיד לבוא. (מלבי"ם) **א"נ** בהבטחת הזרע אין צריך מעשה מחודש אלא שינוי המזל, אבל הבטחת הארץ תלויה במעשה שהקב"ה יתן את הארץ לבניו, ולכן חשש שמא יגרם החטא ותשתנה ההבטחה. (גור אריה)

בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו. (יז כו) פרש"י – שמלאו לאברהם תשעים ותשע שנה. ולישמעאל שלש עשרה שנים.

שנינו (פדר"א פכ"ט) מהו **בעצם היום הזה**. בגבורת השמש בחצי היום. ולא עוד. אתיא 'עצם' מ'עצם' מיום הכפורים. מה להלן (ויקרא כג. כח) **כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא**. שביום הכפורים נמול אברהם. ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו. ומכפר על כל עוונותינו. שנאמר (ויקרא טז. ל) **כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם**.

שאלה – מדוע אברהם לא הזדרז למצות המילה ומל את עצמו רק בחצי היום, שהרי שנינו (פסחים ד.) **כל היום כולו כְּשֶׁר לְמִילָה, אֶלָּא שְׁזָרִיזוּן** מקדימים למצות. שנאמר: '**וישכם אברהם בבוקר**'. וראוי היה למול מיד בבוקר.

תשובה – צריך לומר דכאן מל עצמו במכוון בחצי היום כדי לפרסם הדבר. דבחצי היום כל האנשים נעורים. ויהיה מכאן ראייה דהידור מצוה וכדומה כוונה נאותה באיחור הזמן דוחה מצות זריזות. ובמדרש (מ"ר) אמר רבי ברכיה: (ישעיה מח) **לא מראש בסתר דברתי**. אמר הקב"ה: אילו מל אברהם בלילה. היו כל בני דורו אומרים: בכך וכך? אילו היינו רואים אותו. לא היינו מניחים אותו לימול! אלא. **בעצם היום הזה**. דרגש ליה. ימלל. וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. נמצא שהיתה זו הוראת שעה למול בעיצומו של יום. (תורה תמימה) **א"נ** ייתכן שאברהם לא נצטווה במצוות מילה רק בחצי היום לכו לא שייד שימול קודם. ומיד שנצטווה בחצי היום מל את עצמו מדיו זריזו מקדימים. (הגהות הרד"ל. תכלת מרדכי – נר מצוה אות ד) **א"נ** ס"ל דהידור מצווה עדיף מדיו זריזו. למצווה רבה כזו ששייד רק פעם אחת בחייו ודאי היה צריך לעשות הכנה רבה ולא מל את עצמו ללא הכנה וישוב הדעת. (קונטרס מעדני אשר תרע"ג). **א"נ** היה צריך להזדרז במצות המילה של ישמעאל בנו וכל ילידי ביתו ומל אותם בעצמו. שאילו הקדים מילתו היה חולה או מסוכן מפני זקנתו ולא היה יכול להשתדל במילתם, ובאמת היה זריז מיד שנצטווה וגמר למול אנשים רבים של בני ביתו עד חצות היום. (מכתם לדוד ע"פ הרמב"ן) (פרשה כהלכתה)

שאלה – איד מל את עצמו ביום הכיפורים. ונפסק בשו"ע (י"ד רסו) אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת. וכתב הפתחי תשובה (שם ס"ק י) דהוא הדין ביום טוב. (פרשה כהלכתה)

תשובה – מכיון שהקב"ה צוה לו למול את עצמו ביום הכיפורים נכוון ליבו שלא יקלקל כי **שומר מצוה לא ידע דבר רע** (קהלת ח ה).

א"נ מה שאסור זהו דווקא אם יש מוהל אחר אבל אם אין מוהל אחר ויתבטל המילה לגמרי אז מותר למול אף למי שלא מל מעולם. (שו"ת מהר"א רנג.) **א"נ** מכיון שעל מילה נצטווה ועל השבת לא נצטווה רק קיים מעצמו. בוודאי נדחה השבת שקיים מדעתו למילה שנצטווה מפי הגבורה. (מעדני אשר) **א"נ** שנינו (שבת קלז.) מי שהיו לו שני תינוקות. אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת. רבי יהושע פוסט. משום שמל את התינוק הנכוון בהיתר בשבת. אם כן השבת נדחתה לעניין מילת התינוק השני. היינו דכתיב (יז כז) **וכל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת בן נכר נמלו אותו**. וכיון שבאותו היום אברהם מל את כל אנשי ביתו כל ימלט שיהיה אחד מהם בן שמונת ימים, והיו 'מילה בזמנה' ומשום כך הותר לאברהם למול אף את עצמו כשיטת רבי יהושע.

א"נ איתא במדרש (ב"ר מט ב) נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוד. והיה מתיירא. מה עשה הקב"ה? שלח ידו ואחז עמו. שנאמר (נחמיה ט) **וכרות עמו הברית**. והטעם שהיה מתיירא משום שהיה זה ביום כיפור ואסור למול שלא בזמנו. מה עשה הקב"ה? שלח ידו ואחז עמו, (שבת צב:) שהרי שְׁנֵים שָׁעָאֻקָּה — פְּטוּרִין. (פנינים ע"ת רבי יהונתן אייבשיץ – כתבי יד)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com